

MARELE RĂZBOI ÎMPOTRIVA UITĂRII LA MUNTELE LEAOTA ȘI CE S-A MAI PETRECUT DUPĂ ACEEA*

Probabil nu s-a observat de la început și poate chiar poetul Gheorghe Izbășescu să nu fi înțeles asta „ab initio”: că are gustul marilor ansambluri, al construcțiilor atent cumpănite, de suflu epopeic, dar mai ales cizelate și strunite cu răbdarea unui perfecționist. Cărțile sale, acum e evident, se organizează în mari cicluri tematice, cu translări spectaculare între realitate și mit, chiar dacă Penelopa se numește Mirianida, Mona-Ra sau, abia recuperată în prezentul scriiturii, Mica Evă, iar Odiseu este doar rătăcitul pe drumurile lumii, ajuns – în sfârșit – în satul Lăicăi, spațiu inițiativ în care personajul își poate re-dobândi memoria și poate accede spre centrul ființei sale spirituale. **Cântecul de mântuire** (într-o ediție, sperăm, definitivă) ar constitui epilogul unei trilogii din care mai fac parte: **O călărire în nori** (Editura „Limes”, Cluj-Napoca, 2005), prologul acestei aventuri spirituale, și **Scările de marmură** (Ediția a III-a, Ed. „Limes”, Cluj-Napoca, 2004) ce cuprinde itinerariul aproape complet al Sinelui pentru regăsirea propriei identități.

Construcția lirico-epică – una dintre cele mai interesante din peisajul poeziei contemporane – impresionează prin rigoare, ordine, coerență, unitate tematică și stilistică, având ceea ce regretatul Laurențiu Ulici numea în 1984 „anvergura viziunii poetice”. Mărcile culturale, atunci când apar, nu fac decât să ne întărească în convingerea că dimensiunea gravă a existenței are, indiscutabil, și o viguroasă sursă livrescă. Astfel, imaginarul se deschide – dacă mai era nevoie – unui real rafinat de o memorie culturală prodigioasă.

Volumul este constituit, la rândul-i, din trei cicluri ce încearcă a surprinde spovedania tulburată (în punctul de pornire) și tulburătoare a celui reîntors, după grele încercări, în orașul de pe malul Troișului, în Ithaca-Lăicăi, pentru a-și regăsi – teribilă șansă! – puritatea originară. Dacă orașul era, în viziunea sa, o Troie asaltată de toate relele civilizației contemporane, Lăicăi nu poate fi altceva decât un topos cu virtuți purificatoare ce-l va obliga pe „eroul” revenit acasă să-și înfrunte „străinul”, tot răul și sentimentul de adâncă frustrare cuibărite în interioritatea sa. Căutarea obstinată a ceea ce părea iremediabil pierdut apare în reprezentarea alegorică a unei vânători („Tu: vânătorul. Tu: prada”) ce are ca finalitate declarată „judecata vorbirii esențiale”. Fără a fi congestionate de simboluri, textele sale propun, într-un discurs mnezic alcătuit sub presiunea unor puternice trăiri emoționale, câteva semne ale realului ce-și mențin dualitatea de sens. Astfel, *trupul* este acel loc sacru în care „pâlpâie sângele mamei”,

dar și „norocoasa cărare” spre lumea părinților, *străinul* reprezintă condiția omului alungat din Paradis, dar și acea parte rătăcitoare, neasimilată din noi ce se insinuează în actele noastre, ne dictează – uneori – ce să facem, se răzvrătește, după cum *tipătul* poate fi chemarea vieții („sub muntele Leaota”), dar și nașterea textului.

Într-o atare viziune, *satul și copilăria* nu pot fi altceva decât repere stabile de atitudine morală și socială, așa cum *inima* (atât de des invocată) este epicentrul spiritual al ființei, ce tutelează autoritar aspra întoarcere spre sinele profund, procesul de regenerare a acestuia: „mă simt atât de refăcut / atât de refăcut, / când inima își uită nevoile și graiul”. Spațiul amintirii devine astfel un spațiu al reflecției și al întrebărilor fără răspuns: „ce să mă fac cu mine acum?” Sentimentul de mărturisită dezorientare / rătăcire (vremelnică) a fiului vine din imposibilitatea de a alege tranșant între natură și realitatea textului. Pe de altă parte, el trebuie să asculte porunca tatălui (să nu-și părăsească neamul din care se trage), iar pe de altă parte e nevoit să recunoască că – dinspre mamă – vine fascinantă atracție a cuvintelor: „cuvintele ei verzi mă locuiesc / stăpânindu-mă cu mânia veche / a limbii suierătoare / din ispisoace, din anaforele”. Oricum, vatra părintească și numele primit de la aceștia îi rămân bunuri supreme, care-i dau puterea de a lupta neabătut împotriva uitării, chiar atunci când amănuntul biografic rememorat provoacă neliniști existențiale: „Frica apelor negre de-atunci / de ce mi-a dat-o-n păstrare?” (putem citi: „frica de moarte”) sau „Pe mine însă dincolo cine mă trece?”.

Lupta cu memoria (ce are aici, ca altădată leoaica lui Nichita Stănescu, atributul ferocității) capătă aspecte dramatice și dimensiuni mitice tocmai pentru că – spune poetul „la poarta memoriei / cerberii stau și pândesc”, amintiri cenzurate cerându-și aprig „eliberarea din inconștient”. Uneori tandră și nostalgică, alteori lucidă, pățimasă stăpânită, de cele mai multe ori dramatică și interogativă, confesiunea se naște din nevoia noului Odiseu de a se tămădui de rănile căpătate în periplul străinătății, tot așa cum *textul* își are justificarea temeinică în dorința de supraviețuire spirituală (vezi textul **Revelația contemplației**, p.9). Deloc întâmplător, primul și ultimul ciclu al volumului cumulează cele mai multe interogații, expresie a nevoii disperate de a se re-defini, de a se regăsi în întregul său *minte-inimă-trup*, dincolo de confruntarea firească, nu mai puțin înverșunată, între durabilitate și fragilitate, între eternitate și efemeritate, între care se află „tunelul” ce unește cele două lumi invizibile.

Oricât ar părea de ciudat, la o primă vedere, Gheorghe Izbășescu, poetul care a suportat etichete dintre cele mai contradictorii, are o sensibilitate romantică dublată de luciditatea unui creator ce și-a asimilat – cât era nece-

* Gheorghe Izbășescu, **Cântec de mântuire**, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura „Vinea”, București, 2005

sar alcătuirii sale intelectuale și sufletești – lectia postmodernismului. Rezultatul este uimitor – un discurs rafinat, convingător în auto-reprezentările sale, purtând marca nobilă a autenticității, fără însă ca autorul să întoarcă vreun moment spatele sacralului sau să-și refuze dreptul la o imagistică pe măsura combustiei sale sufletești și temperaturii intelectuale pe care o întreține cu înalta competență și protecție a Hestiei (simbol dual al mișcării și statorniciei). Nu e singurul poet la care întâlnim un asemenea aliaj, dar e între puținii care reușesc să acceadă astfel la marea poezie. Întors acasă, în universul cald al bucuriilor simple, fiul se așază față în față cu umbrele trecutului, la judecata fără de părtinire a părinților săi. Evocând moartea tatălui, aflată sub semnul sacralului, acesta se izbăvește prin logosul purificator ce transformă – pe nesimțite – momentul stingerii într-un episod ce ține de zona miraculosului: „Ca lumini de lumânări scânteiau vorbele lui / pe pereți mișcând în șir galbene frunți / cât ninsoarea de-afară / venea pe căi paralele din neteda utopie / cu alaiul de clopote / ca-n peștera unde s-a născut pruncul Iisus“. Cimitirul satului, „un ospăț / cu torțe albastre“ suportă asaltul *uitării* și al nepăsării celor vii. Doar acum se pot vedea binefacerile *memoriei*, întrucât doar astfel trecerea timpului e mai ușor de îndurat. Instrument providențial, *foaia de hârtie* mediază, esențializează această ultimă întâlnire pe partea profană a existenței noastre. Alunecarea spre moarte a tatălui se face pe o „scară de fum între două lumi“, o trecere prin „tunelul portocaliu“, până când acesta „își va găsi morții dragi / în alba singurătate“. Cu orbitele „secate de lacrimi“ în fața părintelui „întins pe masă“, poetul revenit acasă de pe drumurile lumii păstrează privirea interioară întoarsă spre acest moment-limită pentru a re-găsi „cheia rătăcită a vechilor semnificații“. În acea zi vrăjmașă, când și-a pierdut tatăl, a primit moștenire de la acesta „pulsul de-a înainta“ într-o luptă neostenită cu timpul și uitarea.

Confruntarea cu moartea, ultima limită, popasul în cimitirul satului („pajiștea asta cu morți și cu vii“) îl întărește în această luptă cu timpul, unde nici măcar poezia („mașinăria de imagini“) nu ajută prea mult, ci doar un prelungit și pios exercițiu de umilință. De acolo, din lumea nevăzutelor, tatăl (arhetipul) își supraveghează fiul (avatarul supus eroziunii) să nu se abată de la ținuta morală impusă de tradiție și bun simț, în fața unor primejdii de neocolit: desferecarea simțurilor într-o „bucurie înfricoșată“ (oximoron întru totul lămuritor), precum și pericolul asfixierii (morale) în această „ciumă carbonică“ abia îmblânzită prin puterea magică a poeziei.

Amintirea se dovedește a fi mai puternică decât realitatea și în cazul mamei, reper spiritual regăsit prin întoarcerea obstinată a fiului spre momentul în care aceasta, răpită lumii vii, chemată de soțul îngropat în cimitir, se abandonează întunericului, drumului fără întoarcere, acolo „unde lumânările sufletului pâlpâie pe coridoarele umede“, deschizând „în inimă porți / către origini din viitor“. La început se aud voci, „o forfotă de cuvinte alunecoase“, apoi o singură voce ce avertizează: „poezia nu te vindecă doar te pune la pat / ca să poți crește după ce mori“ și – treptat – trecutul se lasă prins în prezentul scriiturii. Lumina fiecărei lumânări se deschide lacom spre mirificul tărâm al copilăriei, cu inerentele momente de intertextua-

litate, atât de confortabile: „După care li se furizează prin păr / împletindu-le în joacă eresuri / de verzi și mișcătoare șesuri“. O afectivitate delicată învăluie cele două portrete-efigie, călăuze de neocolit în această aventură a spiritului ce-și propune nu numai să treacă de zidurile memoriei, dar și să refacă – pe cât posibil – o structură arhetipală prin puterea magică a cuvintelor. Fiecare text are o structură proprie, cu o alternanță surprinzătoare a persoanelor gramaticale / perspectivelor, a secvențelor grave, ludice, nostalgice și vizionare, a momentelor de oralitate și severă expresie poetică, de ton constatativ, interogativ sau reflexiv; fiecare text se subsumează unui ansamblu, ca o piesă importantă și eficientă; în final, tripticul propus (I *Întoarcerea la părinți*; II *Cântece de mântuire*; III *În ograda familiei*) sugerează un aspru și decisiv drum al regăsirii de Sine, eul liric trăgându-și puterile – în egală măsură – din natura primordială, cât și din realitatea textului.

„Chiar dacă roade viața pe care / singur ți-o inventezi?“ O întrebare la care răspunsul se află implicit în fiecare text care se scrie pe sine cu o dureroasă luciditate și prin care autorul se re-inventează la fiecare pas. Locul nașterii (al eului biografic / al celui ficțional) coincide cu locul *renașterii*. Textul astfel întemeiat (un monolog adresat micii Eve) este mai mult decât o iluzie, o șansă de regenerare, un veritabil remediu al ființei.

Odiseu se identifică cu Orfeu, Eva cu Euridice și întâlnirea între cele două lumi poate avea loc. Marea satisfacție, ce apare în finalul unui text, este că *Eva-Euridice* și-a păstrat puritatea, și-a păstrat neatinsă aura sacralității: „Dar mi-a dovedit fața ta luminoasă și pură / că nu te-ai întors cu mâna goală din aventură“. În fond, eul livresc, aflat mereu în luptă cu „adversitățile memoriei“, este rodul imaginației și al nevoii de puritate, consecință nemediată a unei „rupturi“ între trup materie (pe de o parte) și suflet, spirit (pe de altă parte), între viață și moarte: „a venit [...] / schimbul dintre morți și vii, / dintre părinți și copii“.

Dacă *lucrurile* au capacitatea de a reflecta / conserva chipul poetului, asta înseamnă că memoria lucrurilor păstrează o multitudine de chipuri, tot așa cum *oglinzile-texte* au un adevăr al lor (camuflat) ce nu se revelează oricui: „Iar de-ncerc să scot masca / textelor, / să le conținem fața adevărată, / un pur limbaj se-nfiripă“. Între planul biografic și cel mitic se produce un permanent schimb de substanță, ceea ce transferă semnele realului într-un spațiu inițiativ, performant în datele mitologiei moderne. Aici, sub semnul unei „stele stângace“ (paznicul inimii sale) și al unui timp „blând și iertător“, noul Odiseu, reîntors doar vremelnice în Ithaca-Lăicăi se va întoarce la Onești, purtând în sine „proiectul unor stări sufletești, / palid așternut pe foi pe întinsul privirii“.

În totul, *Cântecele de mântuire*, apărute la sfârșitul anului 2005, la editura bucureșteană „Vinea“, sunt o pledoarie patetic-cenzurată pentru o întoarcere firească spre centrul spiritual al ființei, unde amintirea spațiului natal, chipurile părinților, natura virginală, locuința și numele, lacul din grădină, muntele Leaota sunt tot atâtea „arme“ împotriva uitării, *întru mântuirea* celui reîntors de pe meleaguri străine în poeme a căror tensiune formală alternează cu ironia și calamburul, aluzia livrescă și zâmbetul amar, iar tonul profetic-vizionar se lasă abia ghicit.